

ΑΠΟΝΟΜΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΜΜΕ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΛΑΪΚΙΣΜΟΥ: Ποινική διαδικασία και ΜΜΕ

Γεώργιος Νούλης

Εισαγγελέας Πρωτοδικών Αθηνών

Τα τελευταία έτη παρατηρείται μια διαρκώς εντεινόμενη πολυσύνθετη διασταύρωση της ποινικής διαδικασίας, σε όλα τα στάδιά της, με τα ΜΜΕ. Επίσης διογκώνεται θεαματικά το γνωστό φαινόμενο της υπέρμετρης μιντιακής προβολής «πολύκροτων» ποινικών υποθέσεων, που ενισχύεται από το καταρχήν εύλογο ενδιαφέρον και την τεχνηέντως τροφοδοτούμενη από τα ίδια τα ΜΜΕ περιέργεια του κοινού για την πορεία τους, καθώς και από την τεράστια αύξηση του αριθμού των ηλεκτρονικών ιδίως ΜΜΕ (ενόψει της γενικευμένης χρήσης του διαδικτύου) και τη δι' αυτού ταχύτατη κι ανεξέλεγκτη διάχυση της πληροφορίας στο σύνολο των πολιτών. Στη συνάντηση αυτή όμως των ΜΜΕ με την ποινική δικαιοσύνη παρατηρούνται στρεβλώσεις κι εκτροπές, ευτυχώς από μερίδα μόνον εξ αυτών, που δεν αντιλαμβάνονται τη συνταγματική τους υποχρέωση για την ενημέρωση των πολιτών και το δικαίωμά των τελευταίων στην αντικειμενική κι έγκυρη πληροφόρηση, κατ' άρθρο 14 του Συντάγματος. Ορισμένες μόνον πτυχές των σχετικών παθογενειών θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε στην παρούσα ανάπτυξη.

Αρχικά, χρήσιμο θα ήταν να καθορίσουμε τα επί μέρους στάδια της ποινικής διαδικασίας στα οποία συνήθως εντοπίζεται χρονικά η εκδήλωση του ενδιαφέροντος των ΜΜΕ, και να επισημάνουμε τον τρόπο με τον οποίο λαμβάνει χώρα η τελευταία αλλά και την επίδραση που ασκεί στην εξέλιξη της ποινικής διαδικασίας:

Α) Ήδη από τον σχηματισμό της δικογραφίας από τις αστυνομικές αρχές και την υποβολή της στον αρμόδιο Εισαγγελέα Πρωτοδικών προς αξιολόγηση. Έχει επανειλημμένως παρατηρηθεί το φαινόμενο, ιδίως σε υποθέσεις «μείζονος ενδιαφέροντος», να διαρρέει αυθαίρετα το συλλεγέν αποδεικτικό υλικό και να δημοσιοποιούνται ακόμη και με λεπτομέρειες στοιχεία της υπόθεσης από την ίδια την ΕΛ.ΑΣ. (και όχι κατ' ανάγκη με την έκδοση επίσημου δελτίου Τύπου) πριν καν ο σχετικός φάκελος αποσταλεί στην εισαγγελία. Αυτές οι «δημοσιογραφικές επιτυχίες» πιστώνονται στο αστυνομικό ρεπορτάζ, που παραδοσιακά έχει προνομιακή διείσδυση στις κατάλληλες πηγές, αυτονόητα δε αποτελεί μια πρακτική παράνομη και πειθαρχικά αλλά και ποινικά ενδιαφέρουσα, ενόψει της διάταξης του άρθρου 252 ΠΚ που τυποποιεί το πλημμέλημα της παραβίασης υπηρεσιακού απορρήτου. Πέραν τούτου, η εν λόγω μεθόδευση είναι επικίνδυνη και για την επιτυχή συνέχιση της διερεύνησης της υπόθεσης, η οποία εκ του

νόμου είναι μυστική. Εύλογα δε σχηματίζεται η πεποίθηση ότι η συγκεκριμένη πρακτική ενίοτε υπαγορεύεται από την ανάγκη ανάδειξης και προβολής επιτυχιών της δημόσιας δύναμης για επικοινωνιακούς λόγους, συχνά δε τελείως άσχετους με την ποινική διαδικασία.

Β) Κατά την κύρια ανάκριση και την ενδιάμεση διαδικασία ενώπιον του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών. Είναι κοινή αντίληψη όλων των παροικούντων την ποινική Ιερουσαλήμ ότι αφ' ης στιγμής η δικογραφία για την οποία παραγγέλθηκε η διενέργεια κύριας ανάκρισης παραληφθεί από τον Ανακριτή και ενεργοποιηθεί το δικαίωμα των διαδίκων να λάβουν αντίγραφα της, το υλικό της σε απειροελάχιστο χρόνο θα «κρεμαστεί στα μανταλάκια», ηλεκτρονικά κι έντυπα. Και μάλιστα ενίοτε επιλεκτικά, με την παραχώρηση του μέρους της που εξυπηρετεί τα συμφέροντα του διαδίκου, η πλευρά του οποίου τα χορηγεί σε φίλια ΜΜΕ. Στη συνέχεια, όλα αυτά θα αναπαραχθούν και από τα υπόλοιπα ΜΜΕ προς ενημέρωση της κοινής γνώμης και κορσισμό της έμφυτης περιέργειας της και της δίψας της για αίμα – ενίοτε με τεχνηέντως διογκωμένα ή και παραποιημένα τα πραγματικά δεδομένα της υπόθεσης, είτε προς εξυπηρέτηση των συμφερόντων συγκεκριμένων διαδίκων, είτε χάριν θωπείας και ερεθισμού του θυμικού των αναγνωστών, είτε για λόγους εμπορικής και κυκλοφοριακής επιτυχίας και μόνον. Λεκτέον ότι ο ΔΣΑ κατά το παρελθόν, και με σκοπό την περιστολή της πρακτικής αυτής, εξέδωσε οδηγία με την οποία καλούσε τα μέλη του να απέχουν από ανάλογες συμπεριφορές υπομιμνήσκοντας και την πειθαρχική του αρμοδιότητα επ' αυτών.

Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και μετά το πέρας της κύριας ανάκρισης και τη λήψη, κατ' άρθρο 308§2 ΚΠΔ, αντιγράφων της επί της ουσίας της υπόθεσης εισαγγελικής πρότασης προς το Συμβούλιο Πλημ/κών από τα διάδικα μέρη. Αυθημερόν η πρόταση, ολόκληρη ή αποσπάσματά της, καθίσταται κτήμα του φιλοθεάμονος κοινού, και πάλι μέσω των πρόθυμων προς τούτο ΜΜΕ. Και, ανάλογα με την πλευρά με την οποία στοιχίζεται το καθένα, με ξύλινους αναχρονιστικούς τίτλους στα όρια της φαιδρότητας, είτε επιδοκιμαστικούς (π.χ. «Καταπέλτης η εισαγγελική πρόταση» ή «Κόλαφος ο Εισαγγελέας») είτε το αντίθετο (π.χ. «Σοκ στην κοινωνία από την περίεργη εισαγγελική πρόταση» ή «Αλγεινή εντύπωση» από το περιεχόμενο της). Παραβιάζω ανοιχτές θύρες επισημαίνοντας ότι και η εν λόγω συμπεριφορά, εάν επιδεικνύεται από δικηγόρο ή διάδικο, τυγχάνει παράνομη και πειθαρχικώς και ποινικώς ελεγκτέα, ενόψει της διάταξης του άρθρου 251§2 ΠΚ που τυποποιεί το ιδιαίτερο πλημμέλημα της παραβίασης δικαστικού απορρήτου με υποκείμενα της τέλεσής του ρητώς τα συγκεκριμένα πρόσωπα.

Γ. Κατά τη διαδικασία στο ακροατήριο. Μετά την παραπομπή του κατηγορουμένου στο αρμόδιο δικαστήριο κακουργημάτων (σχεδόν αποκλειστικά το ΜΟΔ, ενόψει της φύσης των υποθέσεων που υπάγονται στην αρμοδιότητά του), και εξ αφορμής της ακώλυτης πρόσβασης στην πρόοδο της σχετικής δίκης (που διασφαλίζεται συνεπεία της αρχής της δημοσιότητας της διαδικασίας), παρατηρείται το απαράδεκτο φαινόμενο της διεξαγωγής πλειόνων παράλληλων δικών για την ίδια υπόθεση, πέραν της μίας και κανονικής στο ακροατήριο. Αυτές δεν είναι

άλλες από τις διεξαγόμενες τις μεσημβρινές κυρίως ώρες στα στούντιο των τηλεοπτικών σταθμών, οι οποίες με ελαφρά διάθεση αποκαλούνται συλλήβδην «τηλεδίκες».

Καθ' όλο το διάστημα της εξέλιξης της συναρπάζουσας το κοινό κανονικής ποινικής δίκης, και σε καθημερινή βάση, η δικονομική της διαδρομή και τα εξεταζόμενα από το Δικαστήριο αποδεικτικά μέσα διυλίζονται, αναλύονται, αξιολογούνται και σχολιάζονται από ομηγύρεις προσκεκλημένων ποικίλης προελεύσεως και αμφιβόλου έως ανυπάρκτου επιστημοσύνης. Αυτοί, ενίοτε με το (παχυλό) αζημίωτο, μολονότι στερούνται επαφής με την υπόθεση και γνώση αυτής, αναγορεύονται σε κριτές και υποδεικνύουν τρόπους αντιμετώπισης των νομικών ζητημάτων της, δίνοντας κατευθύνσεις για την αξιολόγηση των αποδείξεων. Οι φέροντες τον τίτλο του «ειδικού» προβεβλημένοι τηλεδικαστές, εμπορούμενοι ενίοτε από ιδιοτελείς προθέσεις, πρωταγωνιστούν στα σήριαλ της εκδίκασης της ποινικής υπόθεσης από τηλεοψίας, καλλιεργώντας συστηματικά το θλιβερό άθλημα του ποινικού λαϊκισμού και μετέχοντας κυνικά στην ενσυνείδητη χειραγώγηση του εύπλαστου κοινού περί δικαίου αισθήματος – με προεδρεύοντα του τηλεδικαστηρίου τον «δημοσιογράφο», συνήθως δε τον αυτοαποκαλούμενο έτσι παρουσιαστή της εκπομπής, αφού η γενικότερη έκπτωση αξιών έχει πλήξει και τον χώρο της σοβαρής κι έγκυρης ενημέρωσης. Μάλιστα, η αγορά της τηλεθέασης έχει επιβάλει μέχρι και την παραγωγή και μετάδοση ειδικών εκπομπών με μοναδικό αντικείμενο την επικοινωνιακή εκμετάλλευση «πολύκροτων» εκκρεμών ποινικών υποθέσεων, και σταθερή παρουσία στα πάνελ παντός είδους και προέλευσης καλεσμένων που τυγχάνουν παντογνώστες.

Το θλιβερότερο της διαμορφωθείσας εν λόγω κατάστασης είναι ότι στις σχετικές «συνθέσεις» των τηλεδικαστηρίων συμμετέχουν και δικηγόροι, ενίοτε ασκούντες καθήκοντα στην επίμαχη υπόθεση, συνήθως όμως όχι. Αυτοί, απροσχημάτιστα, ως «έγκριτοι» συνεργάτες της εκπομπής, προωθούν την επαγγελματική τους ανέλιξη με το όποιο κύρος και την αναγνωρισιμότητα που εξασφαλίζει το «γυαλί». Διαπιστώθηκαν δε περιπτώσεις που οι συνεργάτες των εκπομπών τηλεδικαστές δικηγόροι συστήθηκαν από παράγοντες της παραγωγής τους σε δικά τους της προβαλλόμενης υπόθεσης για να τους αναλάβουν ως συνήγοροι τους. Η εν λόγω πρακτική προφανώς και είναι αναξιοπρεπής και αυτοεξευτελιστική για το ίδιο το υψηλό λειτούργημα της δικηγορίας, πέραν των πειθαρχικών κυρώσεων που επισύρει.

Όμως η κορύφωση της προσπάθειας των ΜΜΕ να επηρεάσουν την εξέλιξη μιας ποινικής υπόθεσης λαμβάνει χώρα μετά το πέρας της αποδεικτικής διαδικασίας στο ακροατήριο και τη διατύπωση της εισαγγελικής πρότασης προς το δικαστήριο. Ενόψει της σημασίας της για τον σχηματισμό της δικανικής πεποίθησης των μελών της σύνθεσής του, αν η εκφερθείσα εισαγγελική άποψη δεν είναι αρεστή στα ΜΜΕ (και στο συνδιαμορφούμενο από αυτά «κοινό περί δικαίου αίσθημα»), λέγεται ότι απάδει προς αυτό ή ότι το «προκαλεί». Ο δε εισαγγελέας που η λειτουργική ανεξαρτησία, η δικαστική του συνείδηση και η επιστημονική του οπτική του υπαγόρευσε την υιοθέτηση μιας πρότασης μη αποδεκτής από τα ΜΜΕ (ή από μερίδα τους, μικρή ή μεγάλη) μεταβάλλεται αυτόματα σε «Εχθρό του Λαού», όπως ακριβώς τον έπλασε

η δραματουργία του Ερρίκου Ίψεν. Αφού λοιπόν η θέση που εξέφρασε αφίσταται του μέσου κοινού φρονήματος (όπως το διερμηνεύει και το εκφράζει η αυθεντία των ΜΜΕ) δεν μπορεί παρά να είναι εξωνημένος, εξαρτημένος, διαβλητός ή επίορκος. Οπότε του αξίζει η δημόσια χλεύη, ο κοινωνικός εξοστρακισμός, οι απειλές για την υπηρεσιακή ή και για την ίδια τη φυσική του υπόσταση, και η εν γένει «δολοφονία του χαρακτήρα» του – με εκ του πονηρού περαιτέρω στόχευση την «έγκαιρη ενημέρωση» των μελών του δικαστηρίου ότι αν ασπαστούν την εισαγγελική πρόταση, θα τύχουν ανάλογης επικοινωνιακής μεταχείρισης και θα υποστούν «μια από τα ίδια». Κύριος όμως αποδέκτης της σχετικής προειδοποίησης είναι οι ένορκοι, που η εκτιμώμενη ως ευχερέστερη χειραγώγηση του φρονήματος τους, ως μη τακτικών δικαστών, είναι η προφανής σκοπιμότητα των δολίων σχετικών μεθοδεύσεων.

Τα δυσάρεστα αποτελέσματα των παραπάνω πρακτικών των ΜΜΕ, που τείνουν ατυχώς να γίνονται κανόνας, είναι πολλαπλά και άπτονται τόσο νομικών συνεπειών επί των κατ' ιδίαν υποθέσεων όσο και γενικότερων, που αφορούν τον τρόπο άσκησης των καθηκόντων των δικαστών/εισαγγελέων και τελικά την ίδια την ουσιαστική απονομή της ποινικής δικαιοσύνης. Ειδικότερα:

1) ΤΕΚΜΗΡΙΟ ΑΘΩΟΤΗΤΑΣ

Η εκ των προτέρων ανάδειξη από τα ΜΜΕ της βεβαιότητας περί της ενοχής και της καταδίκης διωχθέντος ποινικά προσώπου προσβάλλει το τεκμήριο της αθωότητας. Σύμφωνα με την αρχή αυτή, κάθε άνθρωπος που παραπέμπεται στη δικαιοσύνη τεκμαίρεται αθώος μέχρι την απόδειξη της ενοχής του με αμετάκλητη δικαστική απόφαση. Στην ημεδαπή έννομη τάξη, το τεκμήριο αθωότητας είναι κατοχυρωμένο με το άρθρο 6§2 της ΕΣΔΑ και με το άρθρο 14§2 του Διεθνούς Συμφώνου του ΟΗΕ για τα Ατομικά-Πολιτικά Δικαιώματα, που αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι του εσωτερικού της δικαίου με υπερνομοθετική ισχύ (άρθρο 28§1 Συντάγματος). Στο επίπεδο του δικαίου της ΕΕ, το τεκμήριο διασφαλίζεται κατ' άρθρο 48§1 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Με την εισαγωγή του νέου ΚΠΔ με ισχύ από 01-07-2019, προβλέφθηκε ρητά η αναγνώριση του τεκμηρίου στο άρθρο 71 αυτού. Είναι δε χαρακτηριστικό ότι ο συνταγματικός νομοθέτης ήδη από τη Γ' Εθνοσυνέλευση το 1827 στην Τροιζήνα εισήγαγε το τεκμήριο αθωότητας υπό τη διατύπωση: «Εκαστος προ της καταδίκης του δεν λογίζεται ένοχος».

Ατυχώς, η ένταση της παραβίασης του τεκμηρίου αθωότητας βαίνει αυξανόμενη, μέσω κυρίως των τηλεδικών που μεταδίδονται καθ' εκάστην σε «λαϊκή απογευματινή». Αλλά όχι μόνον, αφού σημαντική συνεισφορά στη μεγέθυνση του φαινομένου έχουν και συνήθως ανυπόγραφα ανάλογα άρθρα σε δήθεν εξειδικευμένες ιστοσελίδες του υποτιθέμενου δικαστικού ρεπορτάζ. Η επένεργεια των μεθόδων αυτών είναι αρνητική και υπονομεύει καίρια την ορθή απονομή της ποινικής δικαιοσύνης. Το τεκμήριο της αθωότητας αποτελεί ειδικότερη έκφανση του δικαιώματος των προσώπων στη δίκαιη δίκη, αποτελεί δε σημαντικό επιστέγασμα του νομικού μας πολιτισμού και του κράτους δικαίου, αφού το βάρος της απόδειξης φέρει η κατη-

γορούσα αρχή. Καταρρίπτεται μόνο με αμετάκλητη δικαστική απόφαση, συνιστώντας εγγύηση υπέρ του κατηγορούμενου, που αποσκοπεί στη διαφύλαξη της τιμής και της αξιοπρέπειάς του, πέραν της προστασίας των υπερασπιστικών του δικαιωμάτων. Μάλιστα, η παραβίαση του εν λόγω τεκμηρίου επάγεται την απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας, κατ' άρθρο 171§1δ ΚΠΔ.

Η αποδιδόμενη μέσω τηλεδικών και αναρτήσεων «παράλληλη δικαιοσύνη» προεξοφλεί την ενοχή του διωχθέντος δράστη και, απευθυνόμενη στο συναίσθημα του τηλεοπτικού κυρίως κοινού, το οποίο άριστα γνωρίζει να κατευθύνει, καταφέρνει να πυροδοτήσει την οργή του τελευταίου για το πρόσωπο του κατηγορουμένου. Αποτέλεσμα, να στιγματίζεται αυτός σαν ένοχος πριν ακόμα εισαχθεί σε δίκη, υποβαλλόμενος σε μια διαδικασία δημόσιας διαπόμπευσης που κείται εκτός των αρχών του νομικού μας πολιτισμού. Η βάνουση δημόσια σπύλωση της τιμής και υπόληψης του κατηγορουμένου ουδόλως ανακουφίζεται, ακόμη κι αν τελικά αυτός αθωωθεί στη συνέχεια, αφού η σχετική είδηση δεν προβάλλεται με την ίδια ένταση ή συχνότητα. Η εν λόγω κατάσταση δεν είναι δυνατό να γίνεται ανεκτή από έννομη τάξη κράτους δικαίου.

2) ΜΥΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΠΡΟΔΙΚΑΣΙΑΣ

Κατά τις διατάξεις του ΚΠΔ (άρθρα 241 και 243), το σύνολο της ποινικής προδικασίας (προανάκριση κατ' άρθρο 245§2 ΚΠΔ, προκαταρκτική εξέταση, κύρια ανάκριση) λαμβάνει χώρα μυστικά και χωρίς δημοσιότητα. Η σκοπιμότητα αυτής της νομοθετικής επιλογής είναι προφανής: η διευκόλυνση της συλλογής αποδεικτικού υλικού και η διασφάλιση του απορρήτου της σχετικής διεργασίας προς υποστήριξη της έγκαιρης και αποτελεσματικής περαίωσης της, χωρίς τον κίνδυνο διαρροής στοιχείων προς τα διερευνώμενα ή τρίτα πρόσωπα. Παρά ταύτα, η επιταγή αυτή του δικονομικού νομοθέτη κατέληξε να εκλαμβάνεται μερικώς πλέον ως ευχή, αφού με τις συχνότατες προαναφερθείσες πρακτικές είναι συνήθης η δημοσιοποίηση στοιχείων της ποινικής δικογραφίας που βρίσκεται στα εν λόγω στάδια. Πρόδηλη ανεπιθύμητη συνέπεια είναι η πιθανότατη διαφοροποίηση του τρόπου και του χρόνου διερεύνησης της ουσίας της υπόθεσης στη συνέχειά της και η δημιουργία προσκομμάτων στην ανεύρεση της αλήθειας λόγω της απώλειας κρίσιμων αποδεικτικών στοιχείων. Κι εδώ το μερίδιο ευθύνης των δικηγόρων είναι μεγάλο, όπως προεκτέθηκε, ο ίδιος δε ο ΔΣΑ στηλίτευσε με πρόσφατη ανακοίνωσή του την εν λόγω στάση κάποιων μελών του ως «καταδικαστέα».

3. ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΧΕΙΡΑΓΩΓΗΣΗΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Κρίσιμη παθογένεια της στρεβλής αντίληψης τινών ΜΜΕ για την αποστολή τους να ενημερώνουν τους πολίτες συνιστά η όχι σπάνια εμφανιζόμενη πρακτική της δρομολόγησης οργανωμένων (με αιχμή του δόρατος συγκεκριμένα ΜΜΕ και συντάκτες) επικοινωνιακών εκστρατειών με στόχο την υπαγόρευση του κατά την αρεσκεία τους χειρισμού σοβαρότατων ποινικών υποθέσεων στους εισαγγελείς που τις χρεώθηκαν. Το ζητούμενο είναι αυτοί να εξαναγκαστούν

–συναισθανόμενοι τον κλοιό της αρνητικής δημοσιότητας που τους περισφίγγει και υπό το καλλιεργούμενο καθεστώς του φόβου που υποτίθεται ότι βιώνουν– να «συμμορφωθούν με τας υποδείξεις». Χαρακτηριστικό παράδειγμα, η ποινική υπόθεση της φονικής πυρκαγιάς της Ανατολικής Αττικής το καλοκαίρι του 2018 με την εργολαβικώς αναληφθείσα από μερίδα ΜΜΕ (και όχι μόνο) και ενορχηστρωμένη από αυτά επικοινωνιακή πίεση προς την ΕισΠρωτΑθ για τη μεταβολή της βαρύτητας της ασκηθείσας ποινικής δίωξης. Οι συντονισμένες εξωγενείς πιέσεις αυτονοήτως απέβησαν –όπως πάντα– άκαρπες, η δε παραπομπή των υπαιτίων σε δίκη έλαβε χώρα με βούλευμα του ΣυμβΕφΑθ, που επικύρωσε την ορθότητα των απόψεων των εισαγγελέων του Ιου βαθμού.

Ήδη σημειώσαμε προηγουμένως την παρομοίως επιχειρούμενη από μερίδα των ΜΜΕ προσπάθεια χειραγώγησης των δικαστικών κρίσεων, ιδίως των ΜΟΔ, μέσω της προσπάθειας εκφοβισμού των μελών του διά του προηγηθέντος δημόσιου προπηλακισμού του εισαγγελέα της έδρας. Η σχετική μεθόδευση είναι εξαιρετικά επικίνδυνη και εξόχως απειλητική για την ίδια την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης και ευρύτερα του κράτους δικαίου. Και τούτο γιατί στοχεύει στη δημιουργία φοβικών και άβουλων δικαστών που θα υποτάσσονται αμαχητί στον ποινικό λαϊκισμό και στη δικανική οχλοκρατία προκειμένου να είναι αρεστοί στο ευρύτερο κοινό και να «έχουν το κεφάλι τους ήσυχο», αποδεχόμενοι τον εξανδραποδισμό της κρίσης τους από δεξιότητες της δημαγωγίας. Η ζοφερή αυτή κατάσταση, συνήθως υποκινούμενη από κάποια ΜΜΕ και κύκλους μέσων κοινωνικής δικτύωσης, μπορεί να φτάσει μέχρι το απώτατο σημείο να επιβάλει στο δικαστή να ασκεί τα καθήκοντά του υπό καθεστώς στυγνού επικοινωνιακού εκβιασμού και απειλών διαπόμπευσής ή ακόμη και οιονεί φυσικής ομηρίας του από «αγανακτισμένους πολίτες», που διαδηλώνουν ακτιβιστικά πέριξ του δικαστικού κτιρίου όπου εξελίσσεται η δίκη στην οποία μετέχει – ευρισκόμενος στην έδρα του δικαστηρίου μαζί με τους ευλόγως περισσότερο ευάλωτους σε σχετικές απειλές ενόρκους, οι οποίοι αναπόφευκτα μπορεί να καμφθούν και η ετυμηγορία τους προφανώς να μην είναι προϊόν της αβίαστης συνείδησης τους. Έτσι όμως χειραγωγείται η κρίση ολόκληρου του μικτού δικαστηρίου που μετέχουν.

Χαρακτηριστικό πρόσφατο παράδειγμα, η δίκη στο ΜΟΔ Αθηνών για τη λεγόμενη υπόθεση της «12χρονης του Κολωνού». Η μητέρα της παραπέμφθηκε στο δικαστήριο για την πράξη της διακεκριμένης μαστροπείας με ομόφωνο βούλευμα του ΣυμβΠλημΑθ και σύμφωνη εισαγγελική επ' αυτού πρόταση. Μετά την αγόρευση της εισαγγελέως της έδρας, η οποία πρότεινε την καταδίκη της μητέρας ως εισήχθη η κατηγορία, εκδηλώθηκε σε βάρος της, μέσω και των ΜΜΕ, μια πρωτοφανής καμπάνια εκφοβισμού και αποδόμησής της προσωπικότητας και της υπηρεσιακής της υπόστασης, με ευθεία χρήση απειλών εναντίον της. Η απόφαση του δικαστηρίου επί του σκέλους αυτού της κατηγορίας ήταν η απαλλαγή της μητέρας με ψήφους 4-3, μειοψηφούντων των 3 τακτικών δικαστών που ασπάστηκαν πλήρως την ως άνω εισαγγελική πρόταση. Είναι αυταπόδεικτο ότι εδώ η κρίση των ενόρκων αλλοιώθηκε από τη μονόπλευρη προπαγάνδα των ΜΜΕ και το μεθοδευμένο επικοινωνιακό μπούλινγκ που βίωσε η συνάδελφος

της έδρας του ΜΟΔ. Αυτή δε εκφέρθηκε τελικώς υπό καθεστώς πανικού και προκειμένου να μην εμπλακούν και οι ίδιοι σε ανάλογες περιπέτειες. Ατυχώς, την υπόθεση αυτή κυριολεκτικά τη δίκασαν εν μέρει τα media και τα social media, εκκρεμεί δε σε 2ο βαθμό η εκδίκασή της μετά την άσκηση έφεσης και από την ΕισΕφΑθ.

4) ΠΑΡΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΣΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Η υπέρμετρη και με αισθητική λαϊκού θεάματος κάλυψη από μερίδα των ΜΜΕ δικαζομένων στο ακροατήριο κακουργηματικών υποθέσεων φτάνει –σε ακραίες εκδοχές– μέχρι του σημείου της τελείως αδικαιολόγητης αναγόρευσης δικαστικών-εισαγγελικών λειτουργών που επιλήφθηκαν αυτών στα πλαίσια των καθηκόντων τους σε λαϊκούς ήρωες/ηρωίδες. Πλην όμως η εν λόγω συνθήκη δημιουργεί κάποιες φορές δυσχέρεια στη διαχείριση της αιφνίδιας εφήμερης δημοσιότητας από τον απολαβόντα αυτής λειτουργό, εφόσον αυτός στερείται της προσήκουσας κοινωνικής συναίσθησης και συγκρότησης της προσωπικότητάς του. Παρατηρήθηκαν, ευτυχώς όλως μεμονωμένα, φαινόμενα συναδέλφων που, κυριευθέντες από τη σαγήνη της παροδικής δημοφιλίας (και της μετ’ ολίγο χρόνο απολύτως αναμενόμενης απώλειάς της), παρσύρθηκαν σε ασύμβατες με την ιδιότητά τους συμπεριφορές, όπως π.χ. μακροσκελείς συνεντεύξεις σε εβδομαδιαία έντυπα μεγάλης κυκλοφορίας, επανειλημμένες αναρτήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης διά των οποίων ασκούσαν κριτική επί θεμάτων γενικού/υπηρεσιακού ενδιαφέροντος δίκην influencer, κλπ. Μια τέτοια ματαιόδοξη προσέγγιση της περιστασιακής υπηρεσιακής συγκυρίας συνιστά ασύγγνωστο ατόπημα για δικαστικό-εισαγγελικό λειτουργό, η οποία μπορεί να τον οδηγήσει σε σοβαρά υπηρεσιακά ολισθήματα.

Για την αντιμετώπιση του περιγραφέντος νοσηρού φαινομένου, απαιτείται συντονισμένη δράση όλων των κατά νόμο αρμόδιων αρχών, στην εξουσία των οποίων ανήκει η ορθή λειτουργία του τοπίου της ενημέρωσης του κοινού επί ποινικών υποθέσεων, ήτοι του τετραγώνου με πλευρές την πολιτεία, μέσω της αρμόδιας ανεξάρτητης διοικητικής αρχής (ΕΣΡ), των δικαστικών/εισαγγελικών αρχών, μέσω των αρμοδίων λειτουργών τους, των δικηγόρων (μέσω των οικείων συλλόγων τους), και των δημοσιογράφων, μέσω της ΕΣΗΕΑ. Ειδικότερα:

1) ΕΣΗΕΑ

Η Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών, ως συλλογικό όργανο εκπροσώπησης των δημοσιογράφων των μεγαλύτερων ΜΜΕ της χώρας, έχει αυξημένη θεσμική ευθύνη για την αντιμετώπιση της εκτροπής από τους κανόνες της ορθής και έγκυρης ενημέρωσης των πολιτών. Καταρχήν υφίσταται ρητή πρόβλεψη για την υποχρέωση σεβασμού του τεκμηρίου αθωότητας στη διάταξη του άρθρου 2 του Κώδικα Επαγγελματικής Ηθικής και Κοινωνικής Ευθύνης του κλάδου, που ορίζει ότι «ο δημοσιογράφος δικαιούται και οφείλει να σέβεται το τεκμήριο της αθωότητας και να μην προεξοφλεί τις δικαστικές αποφάσεις». Η τήρηση της διάταξης αυτής επαφίεται ουσιαστικά στη συνείδηση του καθενός εκπροσώπου της τέταρτης

εξουσίας και στον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται το καθήκον του για την ποιοτική ενημέρωση των πολιτών, εξ ου και η άτυπη κατάταξη των ΜΜΕ από το κοινό σε «σοβαρά κι έγκυρα» αφενός και «trash και σκανδαλοθηρικά» αφετέρου. Η ΕΣΗΕΑ μπορεί να συμβάλει συμβουλευτικά κι επιμορφωτικά ώστε τα μέλη της να αντιληφθούν την ανάγκη σεβασμού του τεκμηρίου αθωότητας κι έτσι να αναβαθμιστεί το επίπεδο της κάλυψης του δικαστικού ρεπορτάζ, που όμως εκτιμώ ότι τα τελευταία έτη διέρχεται μια παρατεταμένη κρίση ποιότητας, ιδίως αν συγκρίνουμε τους νεότερους συντάκτες με εκείνους της παλιότερης γενιάς, ενεργούς και σήμερα ή όχι (αν και φωτεινές εξαιρέσεις πάντα υπάρχουν). Όλα τούτα υφ' όρον βέβαια ότι οι διευθύνοντες τα τηλεδικεία τυγχάνουν μέλη της ΕΣΗΕΑ, πράγμα για το οποίο αμφιβάλλω.

2) ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΚΗ ΑΡΧΗ

Για να είμαστε τίμιοι με τον εαυτό μας, και στο πλαίσιο της αναγκαίας αυτοκριτικής του κλάδου, οφείλουμε να παραδεχθούμε ότι και οι εισαγγελικές αρχές δεν εξάντλησαν τις δυνατότητες που παρέχει η κείμενη νομοθεσία και απείχαν από την ενεργοποίηση της εφαρμογής των προαναφερθέντων άρθρων του ΠΚ που προστατεύουν αυτεπάγγελτα το υπηρεσιακό και δικαστικό απόρρητο, με την αναζήτηση των σχετικών ποινικών ευθυνών όπου εντοπίζονται. Ίσως οι εξελίξεις επιβάλλουν πλέον μεγαλύτερη εγρήγορση κι ετοιμότητα δράσης προς την κατεύθυνση αυτή, καθώς το διακύβευμα εκτιμώ ότι υπερβαίνει πλέον τη λειτουργούσα αντίρροπα αποφυγή της όξυνσης των σχέσεων με συλλειτουργούς της δικαιοσύνης που παραβαίνουν κατάφωρα την επαγγελματική τους δεοντολογία και τον ποινικό νόμο.

3) ΕΣΡ

Εκ των αρμοδιοτήτων του, κομβικό ρόλο στην περιστολή της νοσηρής κατάστασης που περιγράφηκενωρίτερα μπορεί να διαδραματίσει το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης. Με τα εχέγγυα της λειτουργίας του ως ανεξάρτητης αρχής υπό την προεδρία επίτιμου ανωτάτου δικαστικού λειτουργού και με τις ευρείες εξουσίες εποπτείας και ρύθμισης του πεδίου των ραδιοτηλεοπτικών μέσων που του απονεμήθηκαν, μπορεί να αναδειχθεί σε καθοριστικό παράγοντα βελτίωσης της καταγραφείσας παθογένειας. Αξίζει να επισημανθεί ότι στο άρθρο 11§1 του Κώδικα Δεοντολογίας ειδησεογραφικών-πολιτικών εκπομπών του ΕΣΡ, προβλέπεται: «η αρχή ότι ο κατηγορούμενος τεκμαίρεται αθώος μέχρι την αμετάκλητη καταδίκη του γίνεται σεβαστή και συνεπώς δεν προεξοφλείται το αποτέλεσμα της δίκης, ούτε οι κατηγορούμενοι αναφέρονται άμεσα ή έμμεσα ως ένοχοι». Η εν λόγω διάταξη αποτελεί δεσμευτικό κανόνα δικαίου, σε περιπτώσεις δε προσβολής του τεκμηρίου αθωότητας από τα ΜΜΕ ενεργοποιείται η σχετική εξουσία του ΕΣΡ (κατά τον Ν. 2328/95) προς επιβολή σοβαρότατων διοικητικών κυρώσεων στους σταθμούς που υπέπεσαν στη σχετική παράβαση, ήτοι βαριά χρηματικά πρόστιμα, έως και αναστολή της λειτουργίας τους. Ενόψει όμως του χαρακτήρα του ΕΣΡ ως συλλογικώς δρώσας αρχής, διαφαίνεται μια καθυστέρηση στην εκδήλωση των

αντιδράσεων του και στη λήψη των σχετικών αποφάσεων, συνθήκη που δεν βοηθά ιδιαίτερα στη συμμόρφωση των παραβατών.

4) ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ

Κρίσιμη συμβολή στην αντιμετώπιση της υφιστάμενης παθογένειας πρέπει να έχουν οι δικηγορικοί σύλλογοι της χώρας. Ως φορείς συλλογικής έκφρασης του λειτουργήματός τους, είναι αυτοί που πλήττονται εξίσου με τον θεσμό της δικαιοσύνης από την παρουσία συναδέλφων τους στα «τηλεδικεία». Σύμφωνα με το άρθρο 40§4 του Κώδικα Δικηγόρων (Ν. 4194/2013): «Δεν επιτρέπεται σε δικηγόρο ... να δίνει συνεντεύξεις στον Τύπο ... δημοσιεύοντας στοιχεία ή πληροφορίες σε σχέση με εκκρεμούσα, ενώπιον της Δικαιοσύνης, υπόθεση την οποία χειρίζεται ο ίδιος». Περαιτέρω, κατά τη διάταξη του άρθρου 10η περ. η του Κώδικα Δεοντολογίας του Δικηγορικού Λειτουργήματος, «ο δικηγόρος δεν επιτρέπεται να αναπαράγει στα ΜΜΕ τις δίκες που διεξάγονται ή εκκρεμούν ενώπιον της Δικαιοσύνης». Οι παραβάσεις των σχετικών υποχρεώσεων συνιστούν πειθαρχικά παραπτώματα κι επισύρουν αντίστοιχες ευθύνες. Είναι γεγονός ότι ειδικά ο ΔΣΑ επανειλημμένα προέβη σε συστάσεις στα μέλη του να απέχουν από ανάλογες εκπομπές, υπενθυμίζοντας το πειθαρχικό δικαίο του κλάδου – το οποίο όμως δεν ενεργοποίησε στο βαθμό και με τη συχνότητα που θα επέβαλλε η έκταση του φαινομένου, πράγμα κατανοητό εν μέρει.

Ενδιαφέροντα σημεία για το συγκεκριμένο ζήτημα περιέχει η απόφαση του ΕΔΔΑ Δεμερτζής κατά Ελλάδα της 11-05-2023, που διαλαμβάνει μεταξύ άλλων ότι: α) το συγκεκριμένο φαινόμενο προσβάλλει θεμελιώδεις αρχές του νομικού πολιτισμού, β) ο Κώδικας Δεοντολογίας Δικηγόρων αποτελεί «ουσιαστικό νόμο» που δικαιολογεί τον περιορισμό του δικαιώματος ελευθερίας της έκφρασης, σύμφωνα με το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ, γ) η υπεράσπιση των εντολέων δεν διεξάγεται σε ραδιοτηλεοπτική μετάδοση αλλά ενώπιον των αρμόδιων δικαστηρίων, και δ) οι δικηγόροι επιτρέπεται να λαμβάνουν μέρος σε εκπομπές ΜΜΕ για να εισφέρουν την επιστημονική τους άποψη επί νομικών ζητημάτων γενικού ενδιαφέροντος, όχι όμως για να πραγματοποιούν συζητήσεις σε υποθέσεις που αφορούν ιδιώτες.

Αν θέλουμε να είμαστε ρεαλιστές, οφείλουμε να παραδεχθούμε ότι η εκτεταμένη ενεργοποίηση του επαγγελματικού πειθαρχικού δικαίου από τους δικηγορικούς συλλόγους θα λειτουργούσε κατασταλτικά και μόνο. Εκείνο που νομίζω ότι προληπτικά προέχει είναι να εμπεδωθεί η συναίσθηση στα μέλη του δικηγορικού σώματος του σημαντικού ρόλου του συνηγόρου ως συλλειτουργού της δικαιοσύνης, που θα τον αποτρέψει από ανάλογες εμφανίσεις κι επιδόσεις.

5) ΔΕΛΤΙΑ ΤΥΠΟΥ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ

Προς την κατεύθυνση της άμεσης κι έγκυρης ενημέρωσης των πολιτών για ποινικές και όχι μόνον υποθέσεις, θετική συμβολή έχουν αναμφίβολα τα δελτία Τύπου που εκδίδονται από τις δικαστικές αρχές για υποθέσεις γενικότερου ενδιαφέροντος. Με τον τρόπο αυτό παρέχεται

επίσημη κι ακριβής πληροφόρηση του κοινού για τις ενέργειες της δικαιοσύνης επ' αυτών, μη χωρούσα ουδεμίας παρερμηνείας ή αμφισβήτησης. Κατά τα τελευταία έτη, ιδίως σε ανώτατο επίπεδο, οι δικαστικές αρχές της χώρας κάνουν τακτική χρήση της σχετικής δυνατότητας, και τα θετικά αποτελέσματα αυτής φάνηκαν έμπρακτα στο πεδίο της επικοινωνίας. Ειδικά για τις εισαγγελικές και δικαστικές αρχές του 1ου βαθμού δικαιοδοσίας, η ενεργοποίηση της ίδιας τακτικής επί λίσαν σοβαρών ποινικών υποθέσεων, με την έκδοση δελτίων Τύπου που θα περιέχουν τα καίρια σημεία τους (π.χ. ασκηθείσα ποινική δίωξη, δικονομική μεταχείριση των απολογηθέντων, σύνοψη του διατακτικού παραπεμπτικού βουλεύματος), ικανοποιεί πλήρως την ανάγκη ενημέρωσης των πολιτών με ακρίβεια και σε πρώτο χρόνο, έτσι ώστε να μην καταλείπεται περιθώριο δράσης επ' αυτών στους «τηλεσυναδέλφους».

Καταλήγω με την ευχή και την ελπίδα όλοι οι αρμόδιοι φορείς και αρχές που προαναφέρθηκαν να εγκύψουν αποτελεσματικά πάνω στο εξαιρετικά σύνθετο και πολυπαραγοντικό, αλλά και ιδιαίτερα απειλητικό για την ποινική δικαιοσύνη, πρόβλημα της ασυγκράτητης και ενίοτε ιδιοτελούς εισβολής των ΜΜΕ στη διαδικασία απονομής της, ώστε να εξακολουθήσει να έχει νόημα η διατυπωθείσα το μακρινό 1778 ρήση του Άγγλου φιλόσοφου Τζέρεμι Μπένθαμ «η δημοσίευσις είναι η ψυχή της Δικαιοσύνης», την οποία επανέλαβε ακριβώς πριν από 2 αιώνες ο Ελβετός φιλέλληνας εκδότης Ιωάννης-Ιάκωβος Μάγερ, στην εφημερίδα *Ελληνικά Χρονικά* που εξέδιδε στο Μεσολόγγι (στη χώρα μας αποδίδεται εσφαλμένα στον Μάγερ η πρωτότυπη εκφορά της ρήσης). Για να μην καταλήξει η χαλκευμένη δημοσίευση από ψυχή σε πληγή της Δικαιοσύνης.